TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS
2006 m. sausio 10 d.*

Byloje C-230/03

dėl *Bundesverwaltungsgericht* (Vokietija) 2003 m. kovo 18 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2003 m. gegužės 26 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Mehmet Sedef

prieš

Freie und Hansestadt Hamburg,

dalyvaujant

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

* Proceso kalba: vokiečių.

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas C. W. A. Timmermans, teisėjai C. Gulmann, R. Schintgen (pranešėjas), G. Arestis ir J. Klučka,

generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer,
posėdžio sekretorė K. Sztranc, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2005 m. birželio 30 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— M. Sedef, atstovaujamo advokato U. Jacob,

— *Freie und Hansestadt Hamburg*, atstovaujamo A. Feil,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos W.-D. Plessing ir A. Tiemann,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos D. Martin ir B. Martenczuk,

susipažinęs su 2005 m. rugsėjo 6 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendimo Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros (toliau – Sprendimas Nr. 1/80) 6 straipsnio 1 ir 2 dalių išaiškinimo. Asociacijos taryba buvo įsteigta susitarimu, įsteigiančiu Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją, kurį 1963 m. rugsėjo 12 d. Ankaroje pasirašė Turkijos Respublika iš vienos pusės bei Europos ekonominės bendrijos valstybės narės ir Bendrija iš kitos pusės ir kuris pastarosios vardu buvo sudarytas, aprobuotas ir patvirtintas 1963 m. gruodžio 23 d. Tarybos sprendimu 64/732/EEB (OL 217, 1964, p. 3685, toliau – Asociacijos susitarimas).

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą tarp Turkijos piliečio M. Sedef ir *Freie und Hansestadt Hamburg* dėl pastarojo sprendimo atsisakyti pratęsti jo leidimą gyventi Vokietijoje ir išsiųsti iš šios valstybės narės teritorijos.

Teisinis pagrindas

3 Pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 ir 2 dalis:

„1. Išskyrus 7 straipsnyje, susijusiame su darbuotojo šeimos narių teise laisvai įsidarbinti, numatytus atvejus, turkų kilmės darbuotojas, teisėtai dirbantis valstybėje narėje, turi teisę:

— teisėtai išdirbęs vienerius metus, prašyti šioje valstybėje narėje atnaujinti jo leidimą dirbti pas tą patį darbdavį, jei pastarasis turi laisvą darbo vietą,

— teisėtai išdirbęs trejus metus ir, išskyrus atvejus, kai Bendrijos valstybių narių darbuotojams yra teikiama pirmenybė, šioje valstybėje narėje priimti kitą tos pačios profesijos jo pasirinkto darbdavio pasiūlymą įsidarbinti, pateiktą įprastomis sąlygoms ir įregistruotą šios valstybės narės įdarbinimo įstaigose,

— teisėtai išdirbęs ketverius metus, laisvai dirbti šioje valstybėje narėje bet kurį pasirinktą apmokamą samdomą darbą.

2. Metinės atostogos, nebuvimas darbe dėl motinystės, dėl nelaimingo atsitikimo darbe arba dėl trumpalaikės ligos įskaitomi į legalaus darbo laikotarpį. Kompetetingų valdžios institucijų tinkamai nustatytas priverstinio nedarbo laikotarpis ir nebuvimas darbe dėl ilgalaikės ligos, kurie nėra įskaitomi į legalaus darbo laikotarpį, nepažeidžia teisių, įgytų remiantis ankstesnio darbo laikotarpiu.“ (Neoficialus vertimas)

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

4 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo Teisingumo Teismui perduotos bylos medžiagos matyti, kad 1952 m. Turkijoje gimęs M. Sedef nuo 1977 m. Vokietijoje gyveno teisėtai, nors jo žmona ir trys vaikai liko gyventi Turkijoje.

5 Nuo 1977 m. rugpjūčio mėn. iki 1992 m. rugsėjo mėn. jis dirbo jūreiviu įvairiuose laivuose su Vokietijos vėliava, ir todėl jam iš eilės buvo išduoti laikini leidimai gyventi, skirti dirbti tik darbą jūros laivyne arba prireikus suteikiantys teisę gauti bedarbio pašalpą. Paskutinis leidimas gyventi nustojo galioti 1993 m. rugsėjo 9 dieną. Tokiam darbui pagal darbo sutartį nebuvo reikalaujama turėti leidimą dirbti.

6 Per šį ilgesnį nei 15 metų laikotarpį suinteresuotasis asmuo faktiškai iš viso išdirbo daugiau nei aštuonerius su puse metų, neįskaitant darbo laikotarpių pertraukų dėl ligos ir priverstinio nedarbo, tinkamai patvirtintų kompetentingos valdžios įstaigos.

7 Aišku, kad M. Sedef darbo laikotarpiai ne dėl priežasčių, susijusių su kasmetinėmis atostogomis, atostogomis dėl ligos arba dėl nedarbo, tinkamai patvirtinto priimančioje valstybėje narėje buvo nutraukti 17 kartų ir tęsėsi nuo 1 iki 70 dienų bei iš viso sudaro apie 13 mėnesių,. Suinteresuotasis asmuo tokius laikotarpius priskiria „neapmokamoms atostogoms". Jis teigia, kad per šį kintančios trukmės laikotarpį tarp 2 terminuotų darbo sutarčių prekybos laivyno srityje jis, jeigu pertrauka būdavo trumpa, likdavo Vokietijoje laukti atplaukiančio laivo (kuris kartais vėluodavo), su kuriuo jį siedavo nauja darbo sutartis, ir nuspręsdavo, kad nėra reikalo imtis veiksmų įsiregistruoti kaip bedarbiui, arba pasinaudodavo ilgesnėmis pertraukomis, viršijančiomis maždaug 3 savaites, kad aplankytų Turkijoje gyvenančią savo šeimą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, tokios rūšies pertraukos būdingos darbui jūros laivyboje.

8 Po 1979 m. laive įvykusio nelaimingo atsitikimo darbe M. Sedef buvo atliktos kelios operacijos, ir dėl to jis kurį laiką buvo nedarbingas.

9 1993 m. sausio 18 d. M. Sedef dėl sveikatos priežasčių buvo pripažintas netinkamas tarnybai jūroje, tačiau visiškai nedarbingas pripažintas nebuvo. Iš medicinos pažymų matyti, kad jis gali dirbti sausumoje, jeigu toks darbas nereikalauja pernelyg didelių fizinių pastangų.

10 1992 m. sausio 22 d. M. Sedef kreipėsi dėl leidimo gyventi, kuris nebūtų apribotas vien darbui jūroje, kad galėtų dirbti darbą pagal darbo sutartį sausumoje, išdavimo. Šiuo klausimu jis tvirtina, kad, pirma, atitiko Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje numatytas sąlygas, nes ilgiau nei ketverius metus dirbo laivuose su Vokietijos vėliava ir, antra, jo padėtis buvo priverstinė, nes dėl sveikatos būklės jis nebegalėjo dirbti jūreiviu. Papildomai jis nurodė, kad negalėjo sutikti su jam pateiktais darbo pasiūlymais dirbti sausumoje, nes neturėjo reikalaujamo leidimo gyventi.

11 *Freie und Hansestadt Hamburg* atmetė tiek šį M. Sedef prašymą, tiek vėliau pateiktą skundą, ir grasino jį išsiųsti, jeigu jis per tris savaites neišvyks iš Vokietijos. Vis dėlto sprendimo dėl išsiuntimo vykdymas buvo atidėtas, ir suinteresuotasis asmuo ir toliau teisėtai gyveno Vokietijoje.

12 1996 m. gruodžio 10 d. *Verwaltungsgericht Hamburg* nusprendė, kad M. Sedef ieškinys pagrįstas, ir nurodė *Freie und Hansestadt Hamburg* išduoti jo prašomą leidimą gyventi.

13 Šio teismo manymu, M. Sedef pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką gali šioje valstybėje narėje laisvai dirbti bet kurį pasirinktą darbą pagal darbo sutartį, todėl priimančioji valstybė neturi teisės nustatyti sąlygų nei jo įsidarbinimui,

nei naudojimuisi šia teise. Įvairios jo karjerai būdingos pertraukos negalėjo jam sukelti žalos, nes pagal šio 6 straipsnio 2 dalį kasmetinių atostogų, nebuvimo darbe dėl nelaimingo atsitikimo ar ligos laikotarpiai įskaitomi į darbo laiką, o priverstinis nedarbo laikotarpis, per kurį M. Sedef be to dar gaudavo bedarbio pašalpą, ir nebuvimas darbe dėl ilgalaikės ligos nepažeidžia teisių, įgytų remiantis ankstesnio darbo laikotarpiu. Trumpalaikes nedarbo pertraukas tarp dviejų darbo sutarčių reikia laikyti tokiomis pačiomis pertraukomis, kaip ir nebuvimą darbe dėl teisės aktuose arba sutartyje numatytų atostogų dėl to, kad jos būdingos darbui jūrų laivyboje.

14 *Freie und Hansestadt Hamburg* dėl šio sprendimo *Hamburgisches Oberverwaltungsgericht* pateikė apeliacinį skundą tvirtindamas, kad Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje numatytas ketverių metų teisėto darbo laikotarpis turi būti nenutrauktas, o M. Sedef iš eilės sudarytos darbo sutartys negali būti laikomos sudarančiomis tokį nepertraukiamą laikotarpį.

15 2000 m. gruodžio 13 d. *Hamburgisches Oberverwaltungsgericht* sprendimu panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą manydamas, kad M. Sedef negalėjo remtis minėto 6 straipsnio 1 dalies trečia įtrauka, nes negalėjo įrodyti nepertraukiamo ketverių metų darbo laikotarpio, kaip yra reikalaujama pagal šią nuostatą. Šiuo atveju patvirtintos darbo santykių pertraukos nėra nei atostogos, nei nedarbo laikotarpiai pagal šio straipsnio 2 dalį, kuriame, šio teismo manymu, įtvirtintas baigtinis darbo santykių nutraukimo priežasčių sąrašas. Todėl dėl šių pertraukų prarandamos anksčiau įgytos teisės, nes suinteresuotasis asmuo buvo likęs be darbo, nors ir nebuvo įregistruotas darbo ieškančiu asmeniu. Jeigu būtų aiškinama kitaip, kiltų piktnaudžiavimo pavojus. Be to, Vokietijos teisės aktuose pakankamai atsižvelgta į žmonių veiklos jūroje ypatumus.

16 Gavęs M. Sedef ieškinį dėl peržiūros *Bundesverwaltungsgericht* nusprendė, kad atsisakymas atnaujinti leidimą gyventi atitinka Vokietijos teisę, tačiau jis klausia, ar iš Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečios įtraukos negalima daryti išvados, kad suinteresuotajam asmeniui turėtų būti priimtas palankesnis sprendimas.

17 Šiuo požiūriu šis teismas sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikė tokias išvadas:

— M. Sedef minėto 6 straipsnio 1 dalies prasme ilgiau nei penkiolika metų teisėtai dirbo valstybės narės jūrų laivyboje ir pagal šią nuostatą priklausė priimančiosios valstybės narės teisėtai darbo rinkai,

— jis keletą kartų taip teisėtai nepertraukiamai dirbo tam pačiam darbdaviui ilgiau nei vienerius metus, todėl jis įvykdė minėtos nuostatos pirmos įtraukos sąlygas,

— suinteresuotasis asmuo dėl sveikatos priežasčių šiuo metu negali dirbti jūroje, tačiau vis dar priklauso teisėtai Vokietijos darbo rinkai, atsižvelgiant į tai, kad dėl patirto nelaimingo atsitikimo darbe jis nebuvo pripažintas visiškai nedarbingas (šiuo klausimu žr. 1995 m. birželio 6 d. Sprendimo *Bozkurt*, C-434/93, Rink. p. I-1475, 37–40 punktus) ir yra pasiruošęs dirbti įdarbinimo įstaigų siūlomą darbą sausumoje. Aplinkybė, kad nuo 1993 m. jis nebevykdė profesinės veiklos, bent jau iš dalies yra susijusi su tuo, kad jis neturėjo leidimo gyventi, o dėl to jo kaltinti negalima.

18 Vis dėlto pirmiausia nėra aišku, ar pertraukos, kurias M. Sedef laiko „neapmokamomis atostogomis", nesukėlė žalos anksčiau pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies pirmą įtrauką įgytoms jo teisėms ir, ar šie laikotarpiai nekliudo įgyti teisę pagal tos pačios dalies trečią įtrauką.

19 Viena vertus, Teisingumo Teismas dar nėra aiškiai pasisakęs dėl tokių pertraukų. Kita vertus, *Bundesverwaltungsgericht* iki šiol teigė, kad Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 2 dalyje nurodytas darbo pertraukų priežasčių sąrašas yra baigtinis.

20 Vis dėlto abejotina, kad šis teiginys galėtų būti patvirtintas, atsižvelgiant į 1997 m. balandžio 17 d. Sprendimą *Kadiman* (C-351/95, Rink. p. I-2133, būtent 47 ir 48 punktai) ir į 2000 m. vasario 10 d. Sprendimą *Nazli* (C-340/97, Rink. p. I-957).

21 Vadovaujantis bylų, kuriose buvo priimti šie du sprendimai, pavyzdžiu ir šiuo atveju galima remtis faktu, kad darbą Vokietijos jūros laivyboje M. Sedef nutraukdavo tik laikinai ir niekada galutinai nebuvo palikęs Vokietijos darbo rinkos. Iš tikrųjų, remiantis *Hamburgisches Oberverwaltungsgericht* išvadomis, po kiekvienos tokios pertraukos naują darbą jis paprastai rasdavo nesunkiai ir greitai.

22 Jeigu vis dėlto būtų nuspręsta, kad tokios pertraukos iš esmės panaikina atitinkamo darbuotojo įgytas teises, reikia taip pat nustatyti, ar pripažintinos šios taisyklės išimtys, jeigu tokios pertraukos būdingos atitinkamai profesijai, pavyzdžiui, šioje byloje – pagalbinio jūreivio darbui, kuris skiriasi nuo darbo sausumoje dėl to, kad, pirma, reikalaujama sudaryti terminuotas darbo sutartis su darbdaviais iš eilės ir, antra, atsiranda laukimo arba pertraukos laikotarpiai, pavyzdžiui, dėl to, kad laivas, kuriame darbuotojas turi galimybę gauti darbą, vėluoja atplaukti į uostą.

23 Darant prielaidą, kad į vieną pirmojo klausimo dalių būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar, kaip, atrodo, tą įrodo Teisingumo Teismo praktika (žr. 1997 m. sausio 23 d. Sprendimo *Tetik*, C-171/95, Rink. p. I-329, 39 punktą; 1997 m. gegužės 29 d. Sprendimo *Eker*, C-386/95, Rink. p. I-2697, 23 ir 25 punktus bei 1997 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Ertanir*, C-98/96, Rink. p. I-5179, 31 ir 35 punktus), teisės į leidimo gyventi išdavimą pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką reiškia, kad darbuotojas anksčiau atitiko pagal tos pačios dalies antrą įtrauką nustatytas sąlygas.

24 Vis dėlto taip pat galima manyti, kad ši trečia įtrauka yra savarankiška sąlyga, kad atsirastų suinteresuotojo darbuotojo teisės.

25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, nusprendus, kad pagal minėto 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką paprastai M. Sedef nesuteikiama jokia teisė dėl to, kad jis negali remtis trejų metų nepertraukiamo darbo tam pačiam darbdaviui laikotarpiu, taip pat nustatytina, ar reikia išimtinai atsižvelgti į faktą, kad darbdavio pakeitimas prieš sueinant trejų metų terminui būdingas jūreivio profesijai.

26 Šiomis aplinkybėmis *Bundesverwaltungsgericht*, manydamas, kad siekiant priimti sprendimą byloje būtinas Bendrijos teisės išaiškinimas, nusprendė atidėti sprendimo priėmimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą, pateikdamas jam šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Sprendimo Nr. 1/80 <...> 6 straipsnio 1 dalies trečia įtrauka ir 2 dalis turi būti aiškinamos taip, kad turkų kilmės darbuotojas, kuris nuo 1977 m. ilgiau nei 15 m. teisėtai dirbo skirtingiems darbdaviams darbą, kuriam nėra reikalaujama turėti leidimą dirbti, teisėtai darbo rinkai priklausančioje valstybės narės jūrų laivyboje, ir kuris tuo laikotarpiu atitiko Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio

1 dalies pirmoje įtraukoje įtvirtintas sąlygas, turi teisę į leidimo gyventi išdavimą, jeigu jo darbas jūros laivyboje tarp dviejų darbo sutarčių sudarymo buvo nutrauktas, neįskaitant keleto kompetentingų institucijų patvirtintų ligos ir priverstinio nedarbo atvejų, 17 kartų, iš kurių kiekvienas tęsėsi nuo 1 iki 70 dienų (iš viso apie 13 mėnesių), o turkų kilmės darbuotojas, remiantis jo tvirtinimu, tokiais pailgintų pertraukų laikotarpiais būdavo su šeima Turkijoje, nepatvirtinus, kad jis priverstinai nedirbo? Ar šiuo požiūriu turi įtakos tai, kad tokios pertraukos būdingos profesijai (šiuo atveju <...> jūrų laivybai) ?

2. Ar teisė į leidimo gyventi išdavimą pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką priklauso nuo to, ar turkų kilmės darbuotojas iš anksto atitiko Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje įtvirtintas sąlygas? Ar šiuo požiūriu turi įtakos tai, kad darbdavio pakeitimas prieš sueinant trejų metų laikotarpiui yra būdingas profesijai (šiuo atveju <...> jūrų laivybai)?"

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

27 Pažymėtina, kad pagrindinė byla susijusi su Turkijos piliečio, kuris ilgą laikotarpį teisėtai dirbo valstybėje narėje ir kreipėsi dėl leidimo gyventi pratęsimo remdamasis teise laisvai dirbti pasirinktą darbą pagal darbo sutartį pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką tuo pagrindu, kad prašyme nurodyti ankstesnio darbo laikotarpiai viršija ketverių metų laikotarpį, situacija.

28 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šiuo klausimu pripažino, kad M. Sedef keletą kartų nepertraukiamai dirbo tam pačiam darbdaviui ilgiau nei vienerius metus ir dėl šios aplinkybės atitiko šio sprendimo 6 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje įtvirtintas sąlygas.

29 Priešingai, antruoju pateiktu klausimu jis klausia, ar suinteresuotasis asmuo galėjo teisėtai remtis šios nuostatos trečia įtrauka dėl tos aplinkybės, kad jis niekada nepertraukiamai nedirbo ilgiau nei trejus metus, kaip tai numato šios nuostatos antra įtrauka.

30 Be to, pirmuoju klausimu šis teismas klausia, kokias pasekmes M. Sedef išdirbto darbo laikotarpiams sukelia darbo nutraukimas, jeigu jį nutraukus jis neįsiregistruoja darbo ieškančiu asmeniu.

31 Taip pat reikia patikslinti, nors tai nėra ginčijama, ar šiuo atveju M. Sedef yra priimančiosios valstybės narės teisėtai darbo rinkai priklausantis darbuotojas ir Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies prasme dirbo joje teisėtą darbą.

32 Vieninteliai likę pateikti klausimai susiję su tuo, ar suinteresuotojo asmens darbo laikotarpiai atitinka Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalyje numatytas laikotarpio sąlygas, ir, konkrečiai kalbant, ar sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodytos pertraukos yra tokios, kad tokiems laikotarpiams galėtų sukelti žalą, ir kokie yra tinkami kriterijai aiškinti šį straipsnį tokioje situacijoje, kaip antai pagrindinėje byloje.

33 Prieš pradedant iš eilės nagrinėti šiuos tris aspektus, primintina, kad po 1976 m. gruodžio 20 d. Asociacijos tarybos priimto sprendimo Nr. 2/76 dėl Asociacijos susitarimo 12 straipsnio įgyvendinimo Sprendimo Nr. 1/80 nuostatų socialinis tikslas yra papildomas laipsniško laisvo turkų kilmės darbuotojų judėjimo Europos Bendrijoje įgyvendinimo etapas. Konkrečiai kalbant, šio sprendimo 6 straipsnio 1 dalis suteikia jos sąlygas atitinkantiems turkų kilmės darbuotojams migrantams konkrečias teises įsidarbinimo srityje. Be to, iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos išplaukia, kad ši nuostata, kuri veikia tiesiogiai, suteikia suinteresuotajam asmeniui individualią teisę įsidarbinimo srityje ir su ja susijusią teisę apsigyventi (žr. 2005 m. birželio 2 d. Sprendimo *Dörr ir Ünal*, C-136/03, Rink. p. I-4759, 66 punktą ir jame minimą teismų praktiką).

Dėl laipsniško turkų kilmės darbuotojų integravimo į priimančiosios valstybės narės darbo rinką sistemos sąlygų

34 Teisingumo Teismas ne vieną kartą yra nusprendęs, kad teisės darbo srityje ir su jomis susijusi teisė apsigyventi, kurios suteikiamos turkų kilmės darbuotojams pagal nuostatas, įtvirtintas Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trijose įtraukose, palaipsniui plečiamos atsižvelgiant į teisėtos darbinės veikos laikotarpį ir jų tikslas – progresyviai sustiprinti suinteresuotųjų asmenų situaciją priimančioje valstybėje. Be to, pagal taip pat nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką nacionalinės valdžios institucijos negali šių teisių taikymui nustatyti sąlygų arba apriboti jų taikymo, nes kitaip šis sprendimas netektų naudingo poveikio (žr. 1997 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Günaydin*, C-36/95, Rink. p. I-5143, 37–40 ir 50 punktus; 1998 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Birden*, C-1/97, Rink. p. I-7747, 19 punktą; 2002 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *Kurz*, C-188/00, Rink. p. I-10691, 26 punktą ir 2003 m. spalio 21 d. Sprendimo *Abatay ir kt.*, C-317/01 ir C-369/01, Rink. p. I-12301, 78 punktą).

35 Konkrečiai kalbant, kaip matyti iš Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trijų įtraukų teksto formuluotės, teisės, kuriomis turkų kilmės darbuotojai gali naudotis

pagal šias nuostatas, yra skirtingos ir priklauso nuo sąlygų, nustatomų pagal priimančioje valstybėje narėje teisėtai išdirbtą laikotarpį (žr. 1994 m. spalio 5 d. Sprendimo *Eroglu*, C-355/93, Rink. p. I-5113, 12 punktą ir minėtų sprendimų *Tetik* 23 punktą; *Eker* 21 punktą; *Günaydin* 25 punktą ir *Ertanir* 25 punktą).

36 Taip pat iš minėtų nuostatų matyti, jog teisėtai išdirbęs vienerius metus turkų kilmės darbuotojas įgyja teisę toliau dirbti darbą pagal darbo sutartį tam pačiam darbdaviui (pirma įtrauka). Teisėtai išdirbęs trejus metus jis, išskyrus atvejus, kai valstybių narių darbuotojams yra teikiama pirmenybė, turi teisę priimti kitą tos pačios profesijos jo pasirinkto darbdavio pasiūlymą (antra įtrauka). Po ketverių metų teisėto darbo jis gali naudotis besąlygine teise ieškoti ir laisvai dirbti bet kurį pasirinktą darbą pagal darbo sutartį (trečia įtrauka) (žr. minėtų sprendimų *Eroglu* 12 punktą; *Tetik* 26 punktą ir *Nazli* 27 punktą).

37 Todėl iš šio laipsniško turkų kilmės darbuotojų integravimo į priimančiosios valstybės narės darbo rinką sistemos, įtvirtintos Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalyje, struktūros ir tikslo išplaukia, kad atitinkamai šios nuostatos trijose įtraukose įtvirtintas sąlygas suinteresuotieji asmenys turi įvykdyti iš eilės. Bet koks kitas sprendimas iškreiptų Asociacijos tarybos įgyvendinamos sistemos vieningumą, kuria siekiama progresyviai sustiprinti turkų kilmės darbuotojų padėtį priimančioje valstybėje narėje.

38 Bent jau tokia išvada išplaukia iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos.

39 Iš tikro minėto sprendimo *Eroglu* 13–15 punktuose matyti, kad Teisingumo Teismas nusprendė, jog Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies pirma įtrauka skirta užtikrinti vien darbo tam pačiam darbdaviui tęstinumą ir kad dėl to ši nuostata

netaikytina turkų kilmės darbuotojo atvejui, kuris per vienerius teisėto darbo metus pakeitė darbdavį ir prašė pratęsti jo leidimą dirbti, kad galėtų vėl dirbti pirmojo darbdavio įmonėje pagal darbo sutartį.

40 Taip pat minėto sprendimo *Ekes* 30 ir 31 punktuose jis nusprendė, kad turkų kilmės darbuotojui, kuris priimančioje valstybėje narėje pakeitė darbdavį prieš pasibaigiant pirmiesiems darbo metams ir paprašė pratęsti leidimą siekdamas toliau dirbti naujam darbdaviui, prieš tai ankstesniam darbdaviui neišdirbęs vienerių metų, ši nuostata teisės nesuteikia.

41 Toks Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies pirmos įtraukos aiškinimas buvo patvirtintas 1997 m. birželio 5 d. Sprendimu *Kol* (C-285/95, Rink. p. I-3069, 19 ir 20 punktai) bei minėtu sprendimu *Birden* (44, 62 ir 69 punktai).

42 Dėl tokių pačių šio sprendimo 39–41 punktuose nurodytų priežasčių tokios pačios išvados taikytinos ir minėto sprendimo 6 straipsnio 1 dalies antrai įtraukai.

43 Iš to išplaukia, kad turkų kilmės darbuotojo naudojimasis teisėmis, suteiktomis pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką, priklauso nuo to, ar suinteresuotasis asmuo yra iš anksto įvykdęs tos pačios dalies antros įtraukos sąlygas.

44 Šiomis aplinkybėmis turkų kilmės darbuotojas migrantas paprastai negali remtis teise pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką vien dėl to, kad priimančioje valstybėje narėje teisėtai dirbo darbą pagal darbo sutartį ilgiau nei

ketverius metus, jeigu pirmiau nėra išdirbęs ilgiau nei vienerius metus tam pačiam darbdaviui ir po to papildomai dar dvejų metų šiam darbdaviui.

Dėl pertraukų tarp turkų kilmės darbuotojo teisėto darbo laikotarpių

45 Šiuo požiūriu remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika reikią iš esmės atskirti, viena vertus, stadiją, kada palaipsniui įgyjamos teisės, priklausančios nuo teisėtos darbo pagal darbo sutartį trukmės, kaip tai numatyta Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trijose įtraukose, ir, antra vertus, prielaidą, kai turkų kilmės darbuotojas jau yra iš eilės įvykdęs sąlygas, ir todėl pasibaigus šios nuostatos trečioje įtraukoje nustatytam ketverių metų laikotarpiui naudojasi teise dirbti bet kokį laisvai pasirinktą darbą pagal darbo sutartį (minėtų sprendimų *Tetik* 26 punktas; *Nazli* 27 punktas ir 2005 m. liepos 7 d. Sprendimo *Dogan*, C-383/03, Rink. p. I-6237, 13 punktas).

46 Taigi turkų kilmės darbuotojas, kuris anksčiau atitiko minėto sprendimo 6 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje nustatytas sąlygas, situacija nebepriklauso nuo to, ar jis atitinka sąlygas naudotis šios dalies trijose įtraukose numatytomis teisėmis. Iš tikro turi būti laikoma, kad toks darbuotojas yra pakankamai integravęsis į priimančiąją valstybę narę, kad galėtų laikinai nutraukti savo darbo santykius. Aiškinant kitaip, darbuotojo teisė laisvai pasirinkti darbą pagal darbo sutartį netektų prasmės (žr. minėtų sprendimų *Tetik* 31 punktą ir *Dogan* 14, 18 ir 19 punktus).

47 Priešingai, turkų kilmės darbuotojas, kuris dar nesinaudoja trečioje įtraukoje numatyta teise, privalo teisėtai be pertraukų išdirbti atitinkamai vienerius, trejus ir ketverius metus (žr. minėto sprendimo *Dogan* 18 punktą).

48 Palengvinant šios pastarosios taisyklės griežtumą, Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 2 dalyje nustatomos tam tikros teisėto darbo pagal darbo sutartis nutraukimo priežastys, siekiant apskaičiuoti įvairius teisėto darbo laikotarpius, būtinus, kad palaipsniui atsirastų to paties straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje numatytos teisės (minėtų sprendimų *Bozkurt* 38 punktas; *Tetik* 36 punktas; *Nazli* 40 punktas ir *Dogan* 15 punktas).

49 Šio 6 straipsnio 2 dalyje atskiriamas turkų kilmės darbuotojo nedarbo laikotarpių pobūdis ir trukmė.

50 Taigi šios nuostatos pirmasis sakinys susijęs su darbuotojo nedarbu, paprastai apimančiu trumpą nedarbą, kaip antai nebuvimas darbe dėl kasmetinių atostogų, motinystės atostogų, nelaimingo atsitikimo darbe arba trumpalaikės ligos, laikomų įvykiais, kurie paprastai yra bet kurių darbo santykių dalis. Todėl darbuotojo nebuvimas darbe dėl šių priežasčių Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies prasme laikomas teisėto darbo laikotarpio dalimi.

51 Minėtos 2 dalies antras sakinys numato, kad nedarbingumo laikotarpiai yra susiję su ilgalaike liga arba priverstiniu nedarbu. Ši nuostata numato, kad nors tokie nedarbingumo laikotarpiai, kurių trukmė yra ilgalaikė arba jos neįmanoma numatyti, negali būti įskaitomi į teisėto darbo laikotarpius, vis dėlto jie negali sukelti tokių pasekmių, kad turkų kilmės darbuotojas parastų teisę naudotis jau įgytomis teisėmis dėl anksčiau išdirbtų teisėto darbo laikotarpių.

52 Todėl šios nuostatos tikslas – išvengti, kad turkų kilmės darbuotojas, kuris vėl pradeda dirbti po to, kai buvo priverstas laikinai nutraukti savo profesinės veiklos vykdymą dėl teisėtų priežasčių, nebūtų verčiamas, kaip ir atitinkamoje valstybėje

narėje dar nepradėjęs dirbti darbo pagal darbo sutartį Turkijos pilietis, iš naujo skaičiuoti Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje numatytų teisėto darbo laikotarpių.

53 Iš to, kas pirmiau nurodyta, matyti, kad turkų kilmės darbuotojas, kuris dar neįgijo teisės laisvai pasirinkti bet kurį darbą pagal darbo sutartį pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką, iš esmės privalo priimančioje valstybėje narėje teisėtai nepertraukiamai išdirbti reikalaujamą laikotarpį, nebent jis gali remtis teisėta darbo nutraukimo priežastimi, šiuo atveju numatytąja šio straipsnio 2 dalyje.

54 Priešingai, nuo to laiko, kai turkų kilmės darbuotojas atitinka 1 dalies trečioje įtraukoje nurodytas sąlygas, šioje nuostatoje numatytos besąlygiškos teisės laisvai dirbti bet kurį pasirinktą darbą pagal darbo sutartį tikslas būtinai reiškia, kad darbuotojas turi teisę laikinai nutraukti vieną darbą ir protingą laikotarpį ieškoti kito darbo, tokiai situaciją netaikant to paties 6 straipsnio 2 dalies (žr. minėto sprendimo *Dogan* 16, 18 ir 19 punktus).

55 Kai dėl M. Sedef 17 darbo santykių pertraukų, kaip tai yra išsamiai nurodyta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pirmajame klausime, jų negalima prilyginti Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 2 dalies pirmame sakinyje įtvirtintoms teisėtoms teisėto darbo nutraukimo priežastims.

56 Vis dėlto, atsižvelgiant į prašyme dėl prejudicinio sprendimo priėmimo nurodytas specifines pagrindinės bylos faktines aplinkybes, nedraudžiama, kad šias pertraukas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas minėto sprendimo 6 straipsnio 2 dalies antro sakinio prasme laikytų priverstinio nedarbo laikotarpiais, net jeigu suinteresuotasis asmuo nebuvo įregistruotas kaip bedarbis, kaip to iš esmės reikalaujama pagal šią nuostatą.

57 Iš tikro, kaip generalinis advokatas nurodė savo išvados 53–56 punktuose, tokiu M. Sedef atveju šios darbo pertraukos nepriklauso nuo jo valios, atsižvelgiant į aplinkybę, kad jis būdavo įdarbinamas tik iš eilės sudarant terminuotas darbo sutartis.

58 Be to, ta aplinkybė, kad M. Sedef ilgalaikes profesinės veiklos nutraukimo pertraukas, t. y. trunkančias kelias savaites, naudojo lankydamas Turkijoje tebegyvenančius savo artimuosius, neturėtų būti laikoma esminę įtaką turinčia aplinkybe, atsižvelgiant į Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies nuostatas, nes neginčijama, jog toks laikinas nebuvimas darbe priimančiosios valstybės narės teritorijoje grindžiamas teisėta priežastimi ir jų trukmė išlieka pagrįsta.

59 Be to, Teisingumo Teismas dėl Sprendimo Nr. 1/80 7 straipsnio pirmosios pastraipos pirmoje įtraukoje nustatytos pareigos teisėtai pragyventi nustatytą laikotarpį, kuri panaši į to paties sprendimo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisėto darbo laikotarpio sąlygą, nusprendė, kad turkų kilmės darbuotojo šeimos nariams nustatyta pareiga iš esmės pirmuosius trejus metus gyventi nenutrūkstamai nedraudžia suinteresuotajam asmeniui protingą laikotarpį, remiantis teisėtomis priežastimis, nebūti Bendrijos gyvenamojoje vietoje, pavyzdžiui, aplankyti šeimą savo kilmės valstybėje (žr. minėto *Kadiman* sprendimo 47 ir 48 punktus).

60 Be to, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo Teisingumo Teismui perduotos medžiagos matyti, kad dėl M. Sedef nebuvimo darbe laikotarpių negalima abejoti jo integravimusi į priimančiosios valstybės narės darbo rinką. Priešingai, po kelionės į Turkiją M. Sedef kiekvieną kartą grįždavo į Vokietiją, kad galėtų joje tęsti profesinę veiklą.

61 Aplinkybė, kad kompetentingos priimančiosios valstybės narės valdžios institucijos tinkamai nepatvirtino darbo santykių pertraukų kaip nedarbo laikotarpių, šiuo atveju neturi jokios reikšmės. Iš tikro suinteresuotasis asmuo galėjo teisėtai manyti, jog yra atleistas nuo būtinų formalumų būti prieinamu nacionalinėms įdarbinimo įstaigoms įvykdymo, nes, kaip matyti iš šios medžiagos, daugeliu atveju M. Sedef jau turėdavo naują darbo sutartį, kuri tik įsigaliodavo vėliau, arba bent jau turėdavo realias galimybes būti įdarbintu iš naujo ir, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, pasibaigus jos ankstesnei darbo sutarčiai po nedidelės pertraukos jis visada vėl pradėdavo dirbti. Todėl neatrodo, kad M. Sedef įregistravimas darbo ieškančiu asmeniu tokiomis aplinkybėmis būtų laikomas naudingu, atsižvelgiant į tai, kad jo situacijai būdingos besikartojančios, bet trumpalaikės darbo pertraukos.

62 Šiomis aplinkybėmis darbo pertraukos, nurodytos sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pirmajame klausime, negali būti laikomos tokiomis, kad apskaičiuojant Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalyje numatytus teisėto darbo laikotarpius Turkijos pilietis netektų anksčiau įgytų teisių dėl ankstesnių teisėto darbo laikotarpių.

63 Reikia pažymėti, kad siekdamas aiškinti Sprendimo Nr. 1/80 nuostatų socialinį tikslą Teisingumo Teismas keletą kartų buvo priverstas atsižvelgti į kompetentingų nacionalinių valdžios institucijų veiksmus būtent remdamasis aplinkybe, kad šios valdžios institucijos neišnagrinėjo suinteresuotojo Turkijos piliečio gyvenimo teisėtumo priimančiosios valstybės narės teritorijoje (žr. šiuo klausimu tiek, kiek tai susiję su šio sprendimo 6 straipsnio 1 dalimi, minėto sprendimo *Ertanir* 67 ir 69 punktus, taip pat pagal analogiją žr. dėl to paties sprendimo 7 straipsnio pirmosios pastraipos minėto sprendimo *Kadiman* 52 ir 54 punktus, 2000 m. kovo 16 d. Sprendimo *Ergat*, C-329/97, Rink. p. I-1487, 51 punktą ir 2000 m. birželio 22 d. Sprendimo *Eyüp*, C-65/98, Rink. p. I-4747, 35 ir 36 punktus).

64 Iš pagrindinės bylos medžiagos matyti, kad per penkiolika metų kompetentingos valdžios institucijos pakartotinai ir nenutrūkstamai išduodavo M. Sedef leidimus gyventi.

65 Remiantis sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta informacija tik tada, kai atitinkamas Turkijos pilietis paprašė išduoti leidimą dirbti sausumoje, šios valdžios įstaigos pakeitė savo nuomonę.

66 Atsižvelgiant į tokias konkrečias aplinkybes, šios valdžios institucijos neturėjo teisės *a posteriori* iš naujo nagrinėti M. Sedef statuso klausimo priimančiojo valstybėje narėje.

67 Šiuo atveju tokia išvada yra dar labiau pagrįsta, nes M. Sedef buvo priverstas prašyti išduoti leidimą gyventi siekiant dirbti sausumoje vien dėl to, kad po laive patirto nelaimingo atsitikimo darbe jis nebegalėjo toliau vykdyti profesinės veiklos jūroje.

68 Šiomis aplinkybėmis Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 2 dalis apima tokias pagrindinėje byloje nagrinėjamas suinteresuotojo turkų kilmės darbuotojo teisėto darbo pertraukas ir kompetentingos valdžios įstaigos neturi teisės nagrinėti iš naujo suinteresuotojo asmens teisės gyventi priimančioje valstybėje narėje klausimo. Todėl šis darbuotojas gali teisėtai remtis šio sprendimo 6 straipsnio 1 dalies trečia įtrauka siekdamas, jog būtų pratęstas leidimas gyventi, kad galėtų šioje valstybėje narėje toliau dirbti darbą pagal darbo sutartį.

69 Atsižvelgiant į tai, kas pirmiau išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti, kad Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnis turi būti aiškinamas taip:

— turkų kilmės darbuotojo naudojimasis teisėmis, suteiktomis pagal šio straipsnio 1 dalies trečią įtrauką, iš esmės priklauso nuo to, ar suinteresuotasis asmuo yra iš anksto įvykdęs tos pačios dalies antros įtraukos sąlygas,

— turkų kilmės darbuotojas, kuris dar neįgijo teisės laisvai pasirinkti bet kurį darbą pagal darbo sutartį pagal minėtą trečią įtrauką, privalo priimančioje valstybėje narėje teisėtai nepertraukiamai išdirbti reikalaujamą laikotarpį, nebent jis gali remtis teisėta darbo nutraukimo priežastimi, kaip antai numatytoji šio straipsnio 2 dalyje, kuri pateisintų jo laikiną nebuvimą darbo rinkoje,

— ši nuostata apima tokias darbo pertraukas, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje suinteresuotojo turkų kilmės darbuotojo teisėto darbo pertraukos, ir kompetentingos valdžios įstaigos neturi teisės ginčyti suinteresuotojo asmens teisės gyventi priimančioje valstybėje narėje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

70 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją įsteigiančiu susitarimu įsteigtos Asociacijos tarybos 1980 m. rugsėjo 19 d. priimto Sprendimo Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros 6 straipsnį reikia aiškinti taip:

— **turkų kilmės darbuotojo naudojimasis teisėmis, suteiktomis pagal Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką, iš esmės priklauso nuo to, ar suinteresuotasis asmuo yra iš anksto įvykdęs tos pačios dalies antros įtraukos sąlygas,**

— **turkų kilmės darbuotojas, kuris dar nesinaudoja teise laisvai pasirinkti bet kurį darbą pagal darbo sutartį pagal minėtą trečią įtrauką, privalo priimančioje valstybėje narėje teisėtai nepertraukiamai išdirbti reikalaujamą laikotarpį, nebent jis gali remtis teisėta darbo nutraukimo priežastimi, kaip antai numatytoji šio straipsnio 2 dalyje, kuri pateisintų jo laikiną nebuvimą darbo rinkoje,**

— **ši nuostata apima tokias darbo pertraukas, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje suinteresuotojo turkų kilmės darbuotojo teisėto darbo pertraukos, ir kompetentingos valdžios įstaigos neturi teisės ginčyti suinteresuotojo asmens teisės gyventi priimančioje valstybėje narėje.**

Parašai.